

«Unsere Volksmärchen» című cikkben a Grimm-testvérek által gyűjtött német népmesék költészetét és e meséknek a gyermekek kedélyére való nagy hatását mutatja ki. E tanulmány gondolatmenete ez: A gyermeknél, aki fájdalmát és örömét nem tudja kifejezni, ezeknek az érzelmeknek kifejezését a népmese veszi át.

«A jövő számára elhintendő mag» — így nevezi Grimm Vilmos a népmeséket. És valóban, jobb magot nem lehet a gyermek szívébe hinteni, mint a gyermek- és népmeséket.

A könyv utolsó cikke «Kind und Dichtung» címet viseli. Ebben a cikkben szerzőnk kifejti, hogy a költészetnek milyen fontos hatása van a gyermekek kedélyére és képzeletére.

Loewenbergnek a «Geheime Miterzieher» című könyvében összegyűjtött tanulmányok egytől-egyig élvezetes és könnyen érthető módon vannak megírva és már e szempontból is a nevelők, de különösen a szülők nemcsak nagy élvezettel, de haszonnal is fogják olvasni.

(Székesfehérvár.)

Téri József.

*

Karl Groos: Der Lebenswert des Spiels. Verl. von Gustav Fischer, Jena. 1910. S. 30.

A hamburgi «Verein für Kunst und Wissenschaft»-ban K. Groos, a bázeli egyetem filozófia-tanára, előadást tartott a játék becséről az emberi életben. Nálánál senki sem lehetett hivatottabb ennek a kérdésnek megvilágítására; hiszen a *Die Spiele der Menschen* és a *Die Spiele der Tiere* című könyveiben olyan téren mozog, ahol eddig őt nem előzte meg senki s a pszichológusoknak, szülőknek és hivatásos nevelőknek egyaránt szolgálatot tett műveivel. Előadásában abból indul ki, hogy a játék az emberi tevékenység dagadó hullámának tajtéka, mely egy ideig csillog-ragyog, aztán pedig céltalanul elenyészik, semmivé lesz. Pedig a látszólag céltalan játéknak mélyebb jelentősége van. Vessünk csak egy pillantást a gyermek játékára, aki még nem ismeri a munkát: egész lényét a játék tölti be. Biológiai nézőpontból kiindulva bizonyítja, hogy a gyermek játéká a látszólagos célszerűtlensége mellett is szükséges.

A játék értékéről szólva, azt három szempontból tárgyalja: mint begyakorlást, mint az életnek kiegészítését és mint felüdülést. Kiindul az állatvilágból s úgy halad az esztétikai élvezetig.

Bebizonyított tény, hogy még a legalacsonyabb rendű állatok is a tapasztalattól tanulnak; de minél magasabbrendű valamely teremtmény, annál többet kell a tapasztalás útján tanulnia, hogy létét fenntartsa. Az is bizonyos, hogy a legmagasabb rendű állatoknak is

vannak velükszületett ösztöneik, hajlamaik, dispozicióik; de minél magasabban áll valamely teremtmény, ösztönei annál kevésbé elégségesek létének fenntartására. Példának veszi fel az «ösztonállatok» közül a Yukkamolyt s annak fejlődését, mely a céltudatos mozgások egész szövődékét tárja elének. Az ösztónállatok titokzatos hatalmak vezetik útjaikon; ezek is tapasztalat útján tanulnak; de ők teljesen készen szállnak harcba a létért, a magasabbrendűek pedig nem. Ezeknek megvan az ú. n. ifjúkoruk, a fejlődési-szak, a tanulásnak ideje; de itt is megvannak a velükszületett dispoziciók (pl. a táplálkozás bonyolult belső folyamata, köhögési reflexmozgások); a külső tevékenységben már kevesebb az ösztönszerűség. Lám a fiatal emlős-állat, de még inkább a gyermek teljesen tehetetlen a tökéletesebben ellátott ösztónállatokhoz képest. De épen ez a gyámoltalansága készíti, hogy tanuljon meg magán segíteni. És pedig a saját *kezdeményezése* útján kell kiegészítenie tapasztalás és gyakorlás által veleszületett sajátosságait. Az ösztónállathoz (Instinkt tier) viszonyítva ez a kezdeményező-állat (Initiativ tier). Ez a maga útján való képzés (Selbstausbildung) mindenekelőtt a *játék által* megy végbe.

Érdekes példákat hoz fel az állatok pszichológiájából. Ilyenek a fiatal állatok *játékos mozgásai*, melyekről Seitz, a frankfurti állatkert igazgatója azt a megfigyelést tette, hogy olyan mozgások ezek, melyekre a létért való küzdelemben az állatnak szüksége lehet. Pl. a síkságon élő gazellák a távolugrásban és bokrok átugrásában ügykednek, a hegyek között élő bakkecskék és bárányok pedig a magasugrásban. Ilyen «bakugrásokat» tapasztalhatunk a lapályon legelő kecskéknél is; nem fogunk rajtuk mosolyogni, ha meggondoljuk, hogy ezek a mozdulatok előgyakorlatok csupán a sziklás hegyi élethez: ösztönszerű játékok. Egyes vadon élő macskafajoknál (puma, jaguár) megfigyelték, hogy órákig eljátszanak egy-egy papírgolyóval, mint «zsákmánnyal». A kölyök-kutya vadász-játékát is érdekes megfigyelni.

Némely állatoknál az ösztönszerű játék kapcsolatban van az *utánzással* és ehhez járul a *kísérletezés* öröme. Ezt különösen a majmoknál tanulmányozhatjuk, amelyeknek utánzó képessége már régtől fogva ismeretes.

A gyermekekénél is találkozunk ilyen ösztönszerű játékokkal, de ezek jóval később nyilvánulnak, mint az állatoknál s aztán gyorsan olyan alakot öltenek, melyek az állatvilág előtt ismeretlenek.

A gyermek járnai tanulása is a játéknak különféle fokozatait tünteti föl: a lábakkal való rugkapalózás, majd az ülni tanulás, azután a mászás, az egyenes irányban való állás, végül a járás kísérletének első nagy próbája. Így halad a gyermek következetes, de mégsem céltudatos kísérlet útján tovább és tovább a járás tökéletes

megtanulásáig, ujjongva, örömmel fogadva minden újabb sikert. Ha az egyenes járást megtanulta, akkor következnek az állatokéhoz hasonló ösztönszerű játéka, majd az utánzó játékok, melyek nemzedékről nemzedékre szálltak át (a gyermek füzértáncai). A beszéd tanulása is játékon épül föl. A csecsemő gögicsélése, a gyermeknek bábu-jával való beszélgetése, versikék ismételtetése utján lassan-lassan megtanulja az anyanyelvet.

A felnőttek játéka létezésük kiegészítése. Az otthonülőkre nézve a tekézéssel járó testmozgás nélkülözhetetlen kiegészítője egyoldalú hivatásuknak. Még a parasztember is, aki hétköznap elég mozgást végez, vasárnaponkint szívesen tekézik, mert ez rá nézve nemcsak testi, de szellemi foglalkozás is. Ez aztán átvezet az esztétikai kedélymozgalmakra és élvezetekre, ami a képzeletnek játéka.

A játék üdít is. Ilyenkor illuziókban vagyunk, más világban járunk, lerázzuk magunkról az élet komoly terhét s minél inkább lehántjuk magunkról a komolyságot, annál tisztábban nyilvánul a játéknak felüdítő értéke. Nemcsak kiegészítése az életnek, de szabaddulás a komoly gondoktól.

A való életnek s az esztétikai játéknak köre szemben áll egymással. Mindkettőre szükségünk van; a kettő kiegészíti egymást. A való élet a küzdés színhelye; a szenvedés terheit szívesen kell viselnünk; de a szép látszatnak körében jutalom és megváltás vár ránk; az élet morajló zaja ellen csendes árnyak alatt pihenhetünk.

Schiller hatalmas költeményének (*Das Ideal und das Leben*) főbb gondolatait érintve (küzdés, szenvedés, tülekedés itt lenn a földön, hol a terhek súlya alatt majdnem összeroskadunk: de aztán jön a jutalom s lerázzuk magunkról, ami földi...) fejezi be értékes és tartalmas előadását. Akik K. Groosnak munkáiból tanultak, okulással fogják ezt a kis felolvasását is olvasni.

Dr. Szabó Ignác.

*

Vértes O. József dr.: *Gyógypedagógia és középiskola*. Budapest, 1912. 28. l.

E füzet a *Pedagogiai pszichológiai könyvtár* 2-ik száma. Szerző mindenekeelőtt a gyógypedagógia fogalmát tisztázza. Célszerűnek tartja a gyógypedagógia különválasztását a vakok és siketnémák gyógyításától. A feladat tisztán a szellemileg abnormisok nevelése, gyógyítása legyen. Áttér azután a normális tanuló szellemi típusára; kívánatosnak tartja, hogy egységes terv szerint állapítsuk meg a normális tanuló szellemi kánonját, amint ezt már dr. Ranschburg a XVI-ik nemzetközi orvoskongresszuson javasolta. Szerző maga is hozzájárult